

Het Klein Begijnhof in Mechelen...

Verscholen in de schaduw van de Katelijnekerk vond je vroeger het Klein Begijnhof. Het was een soort binnenkoer met daaromheen piepkleine huisjes, behalve één grote woning. Je kon er maar op één manier komen en dat was via een smalle steeg zonder naambord. Iedereen noemde dit het straatje van Rosalie. Rosalie had op de hoek een kruideniers-winkeltje. Ze verkocht kaas, suiker, hesp, gerookt vlees en chocolade. Ook kon je er terecht voor papieren zakjes met aanmaakhout of kolen voor de kachel. De chocolade was een aparte afdeling. Je had Meurisse, Martougin, De Heer en Cote d'or. Meurisse repen waren de goedkoopste. Die van De Heer het slechtste. Kwam je langs het achterpoortje dan moest je wel kloppen en dan hard roepen dat je voor aardappelen kwam. Die werden gewogen op een bascule met koperen gewichten. Het vlees werd bewaard onder een glazen stolp.

In de buurt had je nog een straatje zonder naam. Tot de postbode het beu werd van zich te pletter te zoeken en er een verzoekschrift werd ingediend. Omdat het steegje aansloot op Klein Begijnhof Boogaerd kreeg het een straatnaambord met deze naam. De buurt rond deze Begijnhoven had een slechte naam en toch bruipte het er van het leven. Vijftien cafés waren er dag en nacht geopend. Iedereen kende iedereen. Je had er twee meubelateliers, een zetelfabriek, een bibliotheek, een gemeenteschooltje, een kliniek en tal van kleine éénmanszaken. In den Boogaerd had je ook enkele min of meer illegale zaken. Er was een gesloten huis en dat was de lokale haarkapper. En op een andere plek was er een gesloten café. De deur was altijd op slot en als men je herkende mocht je binnen, anders niet. De fiscus, de accijnzen, durfden hier niet te komen. Een belastingscontroleur werd na veel aandringen binnengelaten. De zoon des huizes heeft hem in mekaar getimmerd. Dan werd de politie verwittigd dat de man zijn moeder wou lastig vallen. De zaak ging in de doofpot.

Mijn vader had op het Klein Begijnhof een atelier waar men glas in lood maakte en glas graveerde. Er werkten vijf gasten. Miel was de tekenaar. Hij tekende met de losse hand heiligen op grote vellen papier die naderhand met een kaliberschaar werden uitgesneden. Bijna wekelijks kwam er iemand met bestellingen voor het Bisdom. Trouwens, het Aartsbisshoppelijk Paleis lag maar één straatje verder. Alles maakte men zelf. De stopverf werd gemengd met lijnolie en krijt wit en droogsel. De leverancier-drogist kwam uit het Straatje van Glas dat uitgaf op de Grote Markt. Het lood kwam van Miel Antiek die loden buizen en afdeklood van de daken ophaalde. Het werd in gietijzeren ketels gesmolten en daarna tot lange profielen getrokken door een machine.

Onder de werktafels stonden grote glazen Dame Jeanne's verpakt in stro en een metalen frame.

Het atelier was gevestigd in de woning van Moeder Overste Begijn. Voor de deur was een smal kasseipad tot aan de waterput, die in het midden van het pleintje lag. Enkele WC's stonden scheefgezakt tegen een muur die op instorten stond maar nooit omviel.

Vroeger woonden hier de nonnen in piepkleine huisjes rondom het pleintje. Nu werden ze bewoond door kleurrijke figuren. Lieden die niet om een gevatte uitspraak verlegen waren. Zelden zag je ze nuchter. Er woonde zelfs een jong koppel in zo een woning. Met de voordeur binnen, en drie op vier meter, met daarboven één slaapkamertje onder het dak. Gaan slapen deed je dus met een ladder. Een Leuvense stooft verwarmde het geheel. En het hout hiervoor werd

gewoon weggenomen van de stapel planken, afkomstig van verpakking die op het plein lag. Toine en Maria, zo heetten ze.

Op een dag werd er een nieuwe machine geplaatst bij mijn vader. Toen men zag dat er te weinig ruimte voor was, werd er een gat in de buitenmuur gemaakt. Maar het was een binnenmuur met daarachter een gigantische haard. Er hing nog een reuze gietijzeren ketel aan een ketting en eeuwenoude pollepels en reuzenvorken. Het was de kookplaats voor de nonnen. In de balken stond 1550. Op de andere hoek van het pleintje was een steegje van anderhalve meter breed. Op het einde was een deur waarvan de twee bewoonsters, van het aanpalende huis de sleutel hadden. Ze konde ze rechtstreeks naar de kerk. Ze liepen altijd met zwarte kleren rond. Wij noemden ze de nonnen van het Begijnhof maar het waren geen nonnen. Soms kwam er bezoek voor hen in een mooie wagen. Hun familie woonde in Wallonië. De pastoor kwam regelmatig op bezoek. In de woonruimte stonden enorme granieten wasbakken, zeker vier meter lang. Het was de vroegere wasserij van de Begijnen.

Naar elk huisje, op het plein, liep een smal stokoud kasseiwegje met bontgekleurde kasseien. Daarnaast was het gewone aarde. Wellicht kweekte men hier vroeger nog groenten. Toen het kleine gemeente-schooltje werd uitgebreid pikte de gemeente een paar meter van de achterliggende grond van de huizen.

Historisch vond men de waarde van dit stadsgedeelte niet echt relevant. Een waterput uit 1550 en een waslokaal van nonnen uit die tijd, of een kookruimte met alle attributen van toen; het betekende vijftig jaar geleden niets. Niemand van de gemeente had hiervoor interesse. Dus ging alles tegen de vlakte.

De aanzet was de afspanning "De Rooster". Een ondernemer wou appartementen bouwen en het oudste café van Mechelen met houten vloeren, een voûte kamer en houten overhangende gevel, stond in de weg. In 1500 gebouwd of niet, op een morgen lag alles plat en waren bulldozers aan het opruimen. Ik wist toen al dat de rest zou volgen.

Wijlen mijn moeder verkocht het atelier aan de stad voor 70.000 bef. Ik wou het in ere herstellen. Maar moeder vond dat ik daar de tijd niet voor had.

Over de buurt zijn nogal wat misverstanden in omloop omdat men nooit navraag heeft gedaan bij de oude bewoners. Enkele stadsplanners gaan dan één en ander regelen en dan komt de bulldozer. Spijtig, maar dit was realiteit zestig jaar geleden.

Het echte Klein Begijnhof bestaat dus niet meer. Den Bogaerd waar vroeger het linnen op het gras werd gebleekt is dus niet het Klein Begijnhof. Ook in die Bogaerd heb ik veel zien verdwijnen. Sommige huisjesmelkers vonden het lucratief om er te bouwen of op te knappen voor verhuur. De huur was weliswaar laag maar de investering was navenant.

Typerend voor de mentaliteit van bestuur van vandaag was het gesprek dat ik had met een medewerker van het buurthuis. Hij ging mij eens uitleggen waar het Klein Begijnhof lag en hoe het vroeger was. Na zijn betoog zei ik dat mijn vader daar zijn atelier had en ik daar als snotneus een stuk van mijn jeugd had doorgebracht. Maar de man wist alles beter. Hij mixte alles door elkaar. Zo noemde hij het café van Bertine het café De Rooster enz.

Nog zo een anekdote is dat je van in het café De Rooster, gelegen in de Heembeemd, een soort ontsnappingsroute had voor dronkemannen die

opgezocht werden door hun vrouw omdat ze niet naar huis kwamen. Een smalle doorgang kwam op een binnenkoer achter het café uit. Daar kon je dan weer ontsnappen via een piepklein deurtje richting Zeelstraat of via een andere weg naar een zijstraatje. Een dergelijk netwerk van gangen die soms door meerdere woningen liepen, om honderd meter verder in een aanpalende straat uit te komen, had je in die buurt veel. Kortbij had ik in de Katelijnestraat een woning. De kelder van die woning zat volledig onder het aanpalende huis. Via een luik kwam je in een gang die twee huisnummers verder in de Zeelstraat uitgaf. Via een ander luik kwam je op een binnenkoer waarvan vier huizen gebruik maakten.

Mijn grootvader vertelde dat hij in zijn jeugd nog zwom in de vliet tussen Heembeemd en Zeelstraat. De zogenaamde tuinen waren grasvelden waarop men de was droogde. In de zomer speelden de kinderen er of gingen zwemmen. Het water was glashelder en er zat vis. Grote gedeelten werden overweld. Het laatste stuk dat men dichtmetselde met een dikte van 140 cm lag achter huisnummer 58 in de Heembeemd. Iets verder had men een meubelfabriek gebouwd. Er was tussen de beide straten een ruimte waar je met een autobus kon rondrijden. Voorheen was dit gewoon gras en vliet. Vandaar de straatnaam "Heem-beemd." De beemd waar men de was droogde, grenzend aan het water, waarin men waste.

In de oorlog van 1940 zou mijn vader onderduiken. Hij werkte stiekem bij Catinus, een glasfabriek in de Stassartstraat. Bij controles vluchtte men via gangen en tuinen. Gelukkig is hij nooit opgepakt. Hij zou later bij een nachtelijke controle in de Dijle springen en overzwemmen ter hoogte van het kasteeltje aan de huidige Nekker. En hij werd nooit gepakt. Alle vrienden die hem hielpen onderduiken heeft hij zijn leven lang gerespecteerd. Ze hadden een stillen band.

Achteraf bekeken hebben die gangen en steegjes en vlieten hun diensten bewezen, al was het maar als ontsnappingsroute voor de onderduikers.

Voor een gemeente moet het bijna onmogelijk zijn om zo een gebied in ere te herstellen. Je kan daar gewoon zelfs niet aan beginnen. Wie is eigenaar? Wie mag er allemaal van deze servituten gebruik maken? Begin er maar eens aan.

De leefbaarheid moet dan ook nog eens redelijk zijn. Een woning van drie op vier met een ladder naar de zolder is geen woning meer in onze tijd.

Mechelen had als middeleeuwse stad wellicht teveel monumenten. Je kan niet alles behouden. Zoiets heeft een prijs.

Die prijs is weemoed, maar ook prachtige herinneringen aan de eens zo bruisende binnenstad van Mechelen.

Sam 24/10/2015

